

АНОТАЦІЯ

Горячова Н. В. Інтелектуальні інвестиції в інноваційній діяльності підприємства. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2020.

Дисертаційну роботу присвячено вдосконаленню теоретико-методичних засад інтелектуальних інвестицій в інноваційній діяльності підприємств та розробці науково-практичних рекомендацій в управлінні, формуванні та реалізації інноваційної стратегії на промислових підприємствах України.

У першому розділі «Теоретичні основи управління інтелектуальними інвестиціями в промисловій галузі» проаналізовано теоретичні основи інвестицій із різних точок зору науковців (інтелект, інтелектуальний капітал, інтелектуальні інвестиції, інтелектуальна власність, інноваційний потенціал, людський капітал), що визначило багатоаспектність даного поняття та є ключовим фактором розвитку підприємства, регіону, держави, галузі.

В процесі дослідження інтелектуальних інвестицій було визначено матеріальні цінності, які забезпечують зростання національної економіки, та включають процес вкладання інвестицій у розвиток підприємства. Інвестиційна діяльність є основою для отримання економічного ефекту та виступає в якості гаранту стійкого економічного розвитку. Приведено авторське визначення цього поняття. Аналіз теоретичних думок науковців дає можливість для побудови моделі інвестиційної поведінки підприємства в інноваційному середовищі на промислових підприємствах.

Визначено та систематизовано теоретичні поняття інвестицій, вплив інтелектуальних інвестицій, людського капіталу та інноваційної діяльності на економічну ефективність промислового підприємства та галузі.

Проведено дослідження теоретичного поняття «людський капітал», що є стимулом для розвитку підприємства, на який впливають три чинники:

минулий період; зміни в економіці підприємства; знання, які стосуються зміни кадрового потенціалу; наукові поняття зарубіжних та вітчизняних дослідників (інвестиція, людський капітал, інтелектуальний капітал). Доведено, що взаємодія людського капіталу та інтелектуального капіталу дає підприємству вагомий економічний ефект завдяки неординарним рішенням, думкам, професійним навичкам та знанням людського капіталу.

Визначено теоретичний підхід до оцінки економічного ефекту інтелектуальних інвестицій на промислових підприємствах, типи оцінки вартості, критерії оцінки інтелектуальних інвестицій, методи (надлишкового прибутку, чистого прибутку, ринкова вартість на об'єкт) та підходи оцінки інтелектуальних інвестицій.

У другому розділі «Аналіз стану ефективності та оцінки інтелектуальних інвестицій в промисловій галузі» визначено: аналіз інтелектуальних інвестицій світового ринку та України на прикладі країн світу; п'ятірку кращих країн світу за даними індексу глобальної економічної інформації; витрати на інноваційний розвиток та частка ВВП країн світу; динаміку країн у глобальному інноваційному індексі. За даними ВОІВ, що об'єднує такі міжнародні системи, як: РСТ – міжнародна патентна система (винаходи); Мадридська система – міжнародна система товарних знаків; Гаазька система – міжнародна система промислових зразків, досліджена та проаналізована інноваційна діяльність країн світу.

Проаналізовано та розкрито аналіз інтелектуальних інвестицій в Україні на винаходи, корисну модель, товарний знак, що впливають на стійкий розвиток промислових підприємств України, виявлено тенденції цих факторів для подальшого визначення шляхів розвитку інноваційної діяльності підприємств.

Обґрунтовано, що в Україні інноваційний регіональний потенціал використовується частково. Управління інноваційним розвитком в Україні недостатньо розроблено, як теоретично так і практично, часто не враховуються ресурсні дані регіону, що створює додаткові труднощі для розвитку та функціонування.

Проаналізовано конкурентні переваги підприємств вагонобудівної галузі України на прикладах проектно-конструкторських бюро України та вагонобудівних підприємств Європи, структуру подачі заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та отриманий економічний ефект від впровадження інноваційної діяльності кошти, які можна зекономити при використанні вагонів поліпшених конструкцій, проведений аналіз сучасного стану інноваційної діяльності вагонобудівної галузі.

В третьому розділі «Удосконалення управління інтелектуальними інвестиціями на промислових підприємствах» в моделюванні міжнародного трансферу знань в економіці доведено в рамках економетричної моделі з використанням панельних даних, встановлений зв'язок між залежною змінною ВВП на душу населення і регресорами запропоновано та розраховано в глобальному та регіональному аспектах, згрупованими у 4 інтеграційно-технологічних кластери (1 кластер - країни Африки; 2 кластер – Середнього Сходу і групою інших країн; 3 кластер – Китай і Гонконг, ЄС, Японія і Північна Америка; 4 кластер – країни Європи і Центральної Азії, Латинської Америки та Азії), в результаті обґрунтовано висновок про часткову достовірність висунутої гіпотези у формуванні міжнародних зв'язків виробництва, трансферу і споживання знань, що в подальшому використано у вагонобудівній галузі.

Розроблено механізм управління інтелектуальними інвестиціями на мезорівні, що дає можливість проаналізувати основні чинники внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства та проведення аналізу інноваційного потенціалу промислового підприємства, що є головною умовою конкурентоспроможного розвитку та переходу до нової, цифрової економіки.

Ключові слова: інтелектуальні інвестиції, інвестиції, людський капітал, інтелектуальний капітал, інноваційна діяльність, інтелектуальна власність, інноваційний потенціал.

ABSTRACT

**Horiachova N. Intellectual investment in enterprise innovation activity.
- Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.**

Thesis for a PhD Degree by Field of study 05 «Social and Behavioral Sciences» by Program Subject Area 051 «Economics». – Vasyl's Stus Donetsk National University, Vinnitsa, 2020.

The dissertation is devoted to the improvement of theoretical and methodological intellectual investments in the innovative activity of enterprises and the development of scientific and practical recommendations in the management, formation and implementation of an innovation strategy at the industrial enterprises of Ukraine.

In the first section, «Theoretical Foundations of Intellectual Investment Management in the Industrial Sector», the theoretical foundations of investment from different perspectives of scientists (intelligence, intellectual capital, intellectual investment, intellectual property, innovation potential, human capital) are analyzed and became a key factor in the development of the enterprise, region, state and industry.

In the process of intellectual investment research, the material values that ensure the growth of the national economy have been identified and include the process of investing in the development of the enterprise. Investment activity is the basis for gaining economic impact and acts as a guarantor of sustainable economic development. The author's definition of this concept is given. The analysis of the theoretical opinions of scientists gives the opportunity to build a model of investment behavior in an innovative environment at the industrial enterprises.

Theoretical concepts of investment, the impact of intellectual investment, human capital and innovation activity on the economic efficiency of an industrial enterprise and industry are defined and systematized.

The theoretical concept of «human capital», which is an incentive for the development of the enterprise and which is influenced by three factors, has been carried out: the past period; changes in the economy of the enterprise; knowledge

related to changes in human resources; scientific concepts of foreign and domestic researchers (investment, human capital, intellectual capital). It is proved that the interaction of human capital and intellectual capital gives the enterprise a significant economic effect due to extraordinary decisions, thoughts, professional skills and knowledge of human capital.

The theoretical approach to the estimation of the economic effect of intellectual investment in the industrial enterprises, the types of cost estimation, the criteria of the valuation of the intellectual investment, methods (surplus profit, net profit, market value per object) and approaches of the estimation of the intellectual investments are determined.

In the second section, «Analysis of the state of efficiency and evaluation of intellectual investment in the industrial sector» is defined: analysis of intellectual investment of the global market situation on the example of the countries of the world; the top five countries in the world according to the Global Economic Information Index; expenditures on innovative development and a share of GDP of the countries of the world; country dynamics in the global innovation index. According to WIPO, which integrates such international systems as: PCT - international patent system (inventions); Madrid system - international trademark system; The Hague system is an international system of industrial designs, researched and analyzed innovative activity of the countries of the world.

The analysis of intellectual investment in Ukraine for inventions, utility model, trademark influencing the sustainable development of industrial enterprises of Ukraine are analyzed and revealed.

It is substantiated that in Ukraine innovative regional potential is partially used. The management of innovative development in Ukraine is underdeveloped, both theoretically and practically, often not taking into account the region's resource data, which creates additional difficulties for development and operation.

The competitive advantages of the enterprises of the railway industry of Ukraine on the examples of design bureaus of Ukraine and the railway construction enterprises of Europe, the structure of applying for objects of intellectual property

rights and the obtained economic effect from the introduction of innovative activity, the money that can be saved when using the wagons of improved designs, are analyzed, as well as the current state of innovative activity of the railway industry.

In the third section «Improving the management of intellectual investment in industrial enterprises» in modeling the international knowledge transfer in the economy with the purpose of verification in the framework of the econometric model using panel data, the relation between the dependent change of GDP per capita and the regressors is proposed and calculated and regional aspects, grouped into 4 integration technology clusters (1 cluster - African countries; 2 cluster - Middle East and a group of other countries; 3 cluster China and Hong Kong, EU, Japan and North America, 4 cluster - Europe and Central Asia, Latin America and Asia), resulting in partial concluded credibility hypothesis in shaping the international ties of production, transfer and use of knowledge.

The mechanism of intellectual investment management strategy at the meso level has been developed, which makes it possible to analyze the main factors of the internal and external environment of the enterprise and to analyze the innovative potential of the industrial enterprise, which is the main condition for competitive development and transition to a new, digital economy.

Keywords: intellectual investment, investment, human capital, intellectual capital, innovative activity, intellectual property, innovative potential.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача

1. Horiachova N. Evaluation of the european segment of the market of intellectual investments and participation of Ukraine. *Social Educational Project of Improving Knowledge in Economics Journal SEPIKE. Frankfurt, Deutschland, Poitiers, France, Los Angeles, USA.* 2018. Edition 19. Journal 1. P. 110-119.

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав

2. Горячева Н. В. Развитие инновационной деятельности на промышленных предприятиях. *Вестник Белорусского государственного университета транспорта. Наука и транспорт.* Белоруссия. 2018. № 1. С. 136-144.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

3. Горячова Н. В., Анісімова О. М. Функції економічного аналізу в інноваційному розвитку на вагонобудівних підприємствах України. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2017. № 3. С. 100-104. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі інноваційного розвитку вагонобудівних підприємств України.*

4. Horiachova N., Anisimova O. Development of innovative strategy on industrial enterprises. *Економіка і організація управління.* 2017. № 1. С. 182-189. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці інноваційної стратегії для промислових підприємств.*

5. Горячова Н. В., Анісімова О. М. Развитие системы управления интеллектуальными инвестициями на предприятиях Украины. *Проблемы і перспективи розвитку підприємства.* 2016. № 4, Т.1. С. 68-73. *Особистий внесок здобувача*

полягає у розробці системи управління інтелектуальними інвестиціями на промислових підприємствах України.

6. Горячева Н. В., Анисимова О. Н. Анализ современного состояния интеллектуальных инноваций на промышленных предприятиях Украины. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2016. № 1, Т.1. С. 66-76. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі сучасного стану інтелектуальних інновацій на промислових підприємствах України.*

7. Марченко Н. В. Теоретические подходы к трансформации интеллектуальных инвестиций в промышленной отрасли. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. № 2, Т.3. С. 171-177.

8. Марченко Н. В., Кравченко М. С. Стратегия инновационной деятельности промышленных предприятий. *Наука та прогрес транспорту*. 2016. № 2. С. 25-35. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці стратегії інноваційної діяльності на промислових підприємствах.*

9. Марченко Н. В., Дьякова М. С. Аналіз інноваційної діяльності на промислових підприємствах України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 6. С. 146-149. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі інноваційної діяльності на промислових підприємствах України.*

10. Marchenko N., Logutova T., Dyakova M. The problems of intellectual innovation in the engineering industry. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. № 1, Т.1. С. 8-15. *Особистий внесок здобувача полягає в розробці схеми інноваційної діяльності на промислових підприємствах.*

11. Марченко Н. В., Дьякова М. С. Трансформация рационализаторского предложения в инновационный продукт. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2015. № 29. С. 413-420. *Особистий внесок здобувача полягає у розгляді інноваційної діяльності та її трансформації в інтелектуальну власність.*

12. Марченко Н. В. Механізм цивільно-правового захисту прав патенто-власника на основі формули винаходу. *Наука та прогрес транспорту*. 2014. № 3. С. 160-173.

13. Марченко Н. В., Дорошко Г. К. Судовий експерт у сфері інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. № 1, Т.2. С. 116-120. *Особистий внесок здобувача полягає у розгляді судової системи у сфері інтелектуальної власності*.

14. Марченко Н. В., Кравченко М. С. Аналіз та формування інноваційної стратегії конкурентоспроможності розвитку промислових підприємств на ринку України. *Збірник наукових праць Державного Економіко-Технологічного Університету транспорту*. 2016. № 35. С. 246-255. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та формуванні інноваційної стратегії для розвитку промислових підприємств України*.

15. Марченко Н. В. Рационализаторская деятельность и ее место в инновационном процессе. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. 2014. № 29. С. 273-283.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Горячова Н. В. Інтелектуальна власність в інноваційному розвитку міжнародної економіки. *Economic and law paradigm of modern society. Scientific Journal by Open Europe*. 2017. № 2. С. 51-58.

2. Горячова Н. В. Формування та реалізація інноваційної стратегії на машинобудівному підприємстві. *Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти*: мат. XXIV міжнар. наук.-практ. конф., 20 листопада 2018 р. Київ: Європейський університет, 2018. С. 30-32.

3. Горячева Н. В., Бубнов В. М., Кравченко М. С. Развитие инновационной стратегии на промышленных. *Подвижной состав XXI века: идеи, требования, проекты*: сборник трудов. XI междунаучно-тех. конф. 6-10 июля 2016 г. СПб.: Петербургский государственный университет путей

сообщения императора Александра I., 2016. С. 126-127. *Особистий внесок здобувача полягає в розробці інноваційної стратегії на машинобудівному підприємстві.*

4. Горячова Н. В. Аналіз інноваційної діяльності Великобританії: досвід для України. *Управління розвитком соціально-економічних систем, глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: XVII міжнар. наук. конф.* Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2017. Т. 2. С. 165-168.

5. Горячова Н. В. Нестандартне мислення для розробки стратегії підприємства. *Інформація та соціум: II міжнар. наук.-практ. конф., 28 квітня 2017 р.* Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2017. С. 71-73.

6. Горячова Н. В. Аналіз інноваційного розвитку промислових підприємств Донецької області. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки: мат. IV міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 травня 2017 р.* Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2017. С. 130-131.

7. Горячова Н. В. Закони успіху в розвитку новачій у підготовці майбутніх керівників підприємств. *Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізації та європейської інтеграції України: мат. міжнар. наук.-мет. конф., 2 червня 2017 р.* Харків: Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 2017. Т. 1. С. 108-109.

8. Горячова Н. В. Напрями створення інновацій та залучення інвестицій на підприємствах. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: мат. IX міжн. наук.-практ. конф., 26 травня 2017 р.* Харків: Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 2017. Т. 1. С. 144-146.

9. Горячова Н. В., Анісімова О. М. Оцінка ефективності інтелектуальних інвестицій в промисловій галузі. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: всеукр. IV наук. конф з проблем інтелектуальної*

власності, 23 вересня 2016 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. С. 8-13. *Особистий внесок здобувача полягає в забезпеченні зростання інноваційного потенціалу на промислових підприємствах та обумовлює ефективність використання побудованої моделі автором.*

10. Горячова Н. В., Анісімова О. М. Стратегічні напрямки на промислових підприємствах України в кризовий період. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність*: VII міжнар. Internet конф., 27 грудня 2016 р. Харків: Національний технічний інститут «Харківський політехнічний інститут», 2016. С. 11-13. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці схеми стратегічні напрямки на промислових підприємствах в умовах кризи та процес удосконалення управління інноваційної стратегії.*

11. Марченко Н. В., Кравченко М. С. Стратегія управління інтелектуальними інвестиціями на промислових підприємствах України. *Залізниця: вчора, сьогодні, завтра*: наук.-практ. конф., 13 квітня 2016 р. Київ: Державний економіко-технологічний університет транспорту, 2016. С. 176-178. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці напрямків вдосконалення управління фінансової стійкості інтелектуальними інвестиціями на промислових підприємствах.*

12. Марченко Н. В., Кравченко М. С. Формування інноваційної стратегії на промислових підприємствах України. *Інформація та соціум*: Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 квітня 2016 р. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2016. С. 20-22. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі іноземних інвестицій в промислові підприємства України.*

13. Марченко Н. В., Дьякова М. С. Аналіз інноваційної діяльності на промислових підприємствах України. *Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України*: X міжнар. наук.-практ. конф., 3-5 грудня 2015 р. Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2015. С. 56-58. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі інноваційної діяльності на промислових підприємствах.*

14. Марченко Н. В., Дьякова М. С. Проблеми впровадження інтелектуальних інвестицій на підприємствах промислової галузі. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри*: мат. III всеукр. наук.-практ. конф. з проблем інтелектуальної власності, 18 вересня 2015 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. С. 142-149. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі інноваційної діяльності в Україні.*

15. Марченко Н. В. Рационалізаторська діяльність в інноваційному розвитку України. *Проблеми гармонізації законодавства України з питань інтелектуальної власності до законодавства європейського союзу*: II всеукр. наук.-практ. конф. з проблем інтелектуальної власності, 19 вересня 2014 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. С. 113-119.

Патенти

1. Патент на корисну модель № 70524 Контейнер для транспортування та зберігання відпрацьованих тепловиділяючих збірок. Винахідник Марченко Н.В.